

Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok integrációja a high-tech iparban Izraelben

Szerzők: Szolnoki Szabolcs, PhD hallgató / Pécsi Tudományegyetem; tudományos és technológiai szakdiplomata / Tel-Avivi Magyar Nagykövetség; Dr. habil. Papp-Váry Árpád, dékán / Üzleti, Kommunikációs és Turisztikai Kar, Budapesti Metropolitan Egyetem

A startup nemzet

Izrael kétségtelenül a technológiai innováció egyik úttörője. Kivételes eredményeiknek, valamint Dan Senor és Saul Singer 2011-ben megjelent azonos című könyvének köszönhetően az elmúlt évtizedben felépítették a „Start-up Nation” országmárkát. Sőt, a Szilícium-völgygel való hasonlóságra utalva egy másik kifejezés is megjelent: az angol-arab szóösszetételből alkotott „Silicon-wadi”. A Start-Up Nation Central 2018-as riportja szerint 320 multinacionális vállalat aktív Izraelben, amelyek közül 300 végez kutatás-fejlesztési tevékenységet, szerte az országban. Egy másik szám, ami az innovációt mutatja, hogy itt a legmagasabb a világon a népességszámra vetített kockázati tőke befektetések aránya.

A jó gazdasági mutatók azonban több strukturális problémát is eltakarnak: nagy szakadék tátong a magas hozzáadott értékű tudásintenzív szféra és a gazdaság többi szegmense között. Az egyes társadalmi csoportok jövedelme és életszínvonal-béli lehetőségeik távolodnak, az olló mind szélesebbre nyílik. Az OECD izraeli reformokról szóló legfrissebb jelentése is kiemelt helyen említi a gazdaság bővülését lassító körülmények között a hátrányos társadalmi helyzetű csoportok oktatásának és gazdasági aktivitásának nehézségeit.

Párhuzamosan ezzel az elmúlt években egyre fontosabb tendencia, hogy az innovációs ágazat is munkaerőhiánnyal küzd, a tehetségekért folytatott munkáltatói verseny tovább növeli a bérek és azon kívüli juttatások szintjét.

Eugene Kandell professzor, a Start-Up Nation Central, a globális gazdaság szereplőit az izraeli innovátorokkal összekötő non-profit szervezet vezetője is látja mindezt. Ezért a következőt fogalmazta meg a szervezet 2018-as Human Capital Survey Report-

jában: az izraeli gazdaság növekedésének fő ösztönzői a technológia-intenzív szektorok lesznek a következő évtizedben is, azonban a várt növekedés elérése nem lehetséges a fiatalok nagyobb arányú műszaki és tudományos képzésbe való bevonása, valamint a nők, az arabok és az ultra-ortodox zsidók e szektorba történő integrálása nélkül.

A problémák orvoslása érdekében mindezt számos speciális, képzéssel egybekötött karrier-program indult a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok high-tech szférában történő alkalmazásának elősegítésére. A következőkben ezek közül mutatjuk be a legfontosabbakat, az egyes népcsoportok bevonása kapcsán.

Az izraeli arabok integrálása

Izraelben a zsidó többség mellett meghatározó a lakosság 20,8 százalékát kitevő arabok jelenléte, akik számos nagyvárosban (például Jeruzsálem, Haifa) jelentős számban élnek, illetve az országban számos arab dominanciájú település is található (például Názáret, Tira, Kafr Quasem). Az arabok többsége szunnita, de síiták és keresztények is nagy számban vannak jelen az országban. Az arab népesség jellemzően kisebb vagyonnal, alacsonyabb jövedelemmel és iskolai végzettséggel rendelkezik a többségi társadalomhoz képest. Fertilitási rátájuk az országos átlag felett áll, foglalkoztatási rátájuk, különösen a családostól nőknél viszonylag alacsonyabb.

A csúcstechnológiai ágazatban 5.600 arab mérnök dolgozott a legfrissebb adatok alapján. A Start-Up Nation Central 2018-as Human Capital Survey Report-ja szerint azonban a válaszadó cégek kétharmadánál egyáltalán nem találni arab származású alkalmazottat – főleg a kisebb piaci szereplőknél nem. Ahol

jelen vannak, átlagos cégen belüli arányuk mindössze 3 százalék. Tehát a gazdasági megfontolás is arra készteti a döntéshozókat, hogy az arab kisebbség integrációjának eszközeként használják fel a high-tech ágazatot.

A szakpolitikusok is felismerték a kiaknázatlan tehetségek elfecsérlése okozta hosszútávú hátrányokat, így az elmúlt években drámai változások kezdődtek. 2016-ban már több arab származású diák (összesen 2.222 fő) folytatott a technológiai ágazatban releváns felsőoktatási tanulmányokat, mint a megelőző harminc évben összesen (1.598 fő) – ahogy arra a több minisztérium által is jegyzett „Route to the Hi-Tech Industry” című 2017-es dokumentum rámutat. A Council of Higher Education adatai szerint pedig a számítástechnikát hallgatók 18 százaléka arab származású, amely már arányos a népcsoport teljes lakossághoz viszonyított hányadával.

Az oktatásban való részvétel mellett az arab származású izraeli állampolgárok startup cégalapítási hajlandóságát is növelni kívánják. Ennek legismertebb programja az arab többségű Názáretben működő „The Hybrid” nevű inkubátor és akcelerator. Küldetése, hogy korai fázisú, izraeli arabok által indított startup vállalkozások fejlődését segítse. Minden évben nyolc projektet fogadnak be intenzív akcelerator programjukba, és igyekeznek olyan érettségi fázist elérni a lehető legrövidebb időn belül, amely a kockázati tőke befektetők érdeklődését is eléri, ezáltal piaci forrásból tudnak továbblépni az innovatív vállalkozások. A szakmai támogatók és vállalkozói mentorok között olyan globális cégek izraeli leányvállalatának vezetői is megtalálhatóak, mint a Dell-EMC és az SAP, a Microsoft, továbbá a Hapoalim kereskedelmi bank, vagy a jeruzsálemi OurCrowd befektetőcég.

Az ultraortodox zsidók felzárkóztatása

Az állam lakosságának 74,1 százalékát kitevő zsidóság korántsem képez homogén csoportot. Egyrészt a világ minden tájáról vándoroltak be az országba, másrészt a zsidó lakosság vallását tekintve sem egységes. A legfrissebb, 2017-ben készült felmérés szerint az izraeli zsidóság 44 százaléka nem gyakorolja a vallását, 24 százalék mérsékelten vallásos, 23 százalék konzervatív vallásos, míg 9 százalék ultraortodox.

Az ultraortodoxok körében jellemzően magas a munkanélküliségi ráta, gyakoribb a szegénység és alacsony a hozzájárulásuk a társadalom gazdasági javainak előállításához. Utóbbi nagyfokú elégedetlenséget vált ki a szekuláris és részben a mérsékelten vallásos többségi társadalom tagjaiban. Az ún. hárediek [jelentése: jámborak] az államalapításkor rendkívül kevesen voltak, a náci népiártás kelet-európai közösségeiket súlyosan érintette. A fiatal szekuláris állam első miniszterelnöke, Ben Gurion megállapodott a vallási vezetőkkel a hárediek kötelező sorkatonaság alóli mentességéről és fejlődésük biztosításáról. Az ország 1948-as alapítása óta eltelt több mint 70 évben azonban a közösségük a magas fertilitás révén rendkívüli ütemben gyarapodott, így már minden évben nem néhány száz embert, hanem tízezreket érint a katonai szolgálat alóli mentesség, ráadásul a férfiak közül legtöbben az életüket munkavállalás helyett a Tóra és a Talmud tanításainak szentelik, ezért a nemzetgazdaság teljesítményéhez sem igazán járulnak hozzá. A sajátos és rendkívül szigorú előírások miatt így az oktatási programok fő célpontjai nem a férfiak, hanem az egyébként is gyakorta fő kenyérkereső szerepkörbe kényszerülő nők. A Start-Up Nation Central 2018-as jelentése szerint évente csaknem hatszáz ultraortodox nő szerez szoftver mérnöki végzettséget.

Az ultraortodoxokat megcélzó KamaTech program harminc vezető csúcstechnológiai vállalat együttműködéséből jött létre, köztük olyan óriási multikkal, mint a Google, a CitiBank, az Intel, a Microsoft, a Checkpoint kiberbiztonsági vállalat, a Cisco, vagy az IBM. Az izraeli kormány is csatlakozott a kezdeményezéshez és nemzeti szintre emelte azt, bevonva az ország legnagyobb kutatóegyetemeit, így a Technion-t és a Jeruzsálemi Héber Egyetemet, továbbá „joint venture-t” hozott létre az alapítókkal és anyagilag is befektet a programba. A három pillérből álló program kellően ambiciózus célkitűzéseit tekintve: 150 ultraortodox zsidót elitképző

program keretében, 1000 főt pedig mentorkokkal, rendezvények megtartásával és egyéb eszközökkel kívánják integrálni és a high-tech ipar aktív tagjaivá tenni.

Az etióp közösség fejlesztése

Izrael határain kívül kevesek által ismert tény, hogy az ország a lakosság csaknem két százalékát kitevő, hozzávetőleg 130.000 főt számláló etióp zsidó származású kisebbséggel rendelkezik. Többségük 1984-ben az éhínség elől került kimenekítésre Izrael állam által az ún. Mózes-hadművelet keretében, majd betelepültek az országba. Vallásuk valóban a zsidó tradícióban gyökerezik, sokak szerint az ókorban elveszett tizenharmadik törzs leszármazottjai, azonban megjelenésük, kultúrájuk, műveltségük megegyezett az etióp átlagnépességével. Érkezésükkor jellemzően nem beszélték a nyelvet, sokuk írástudatlan és képzetlen volt. A betelepítettek és utódaik társadalmi integrációja jelenleg is égető, megoldandó feladat.

Az etióp kisebbséget jelentős alulreprezentáltság jellemzi a csúcstechnológiai iparágban, amelynek különböző társadalmi, gazdasági, képzettségbeli és diszkriminációs okai vannak. A „TechCareer” elnevezésű civil szervezet izraeli etiópok által, és értük került megalapításra, a U.S. – Middle East Partnership Initiative anyagi támogatásával. Célkitűzése, hogy a közösség tagjainak vonzó karrierutat biztosítson a high-tech szcénában egy átfogó modell és komplex képzési program által. A 2002-ben Lod városában indult kezdeményezésnek az elmúlt 17 évben több mint 700 hallgatója volt, akik közül 550 fő végezte el sikeresen a kurzusokat, kapott nemzetközileg elismert oklevelet és később olyan technológiai vállalatok egyikének munkatársa lett, mint az IBM, a Wix weblapkészítő platform, az Oracle, az AT&T, az Intel, vagy az Amdocs. A Tech-Career 5 lépéses programja a kötelező sorkatonai szolgálat [főszabály szerint férfiaknak 2-3 év, nőknek 1-2 év – életkor és más jellemzők függvénye] után 10 hónapos szakmai képzést; nemzetközileg elismert oklevelet kiállító vizsgalehetőséget; karrierfejlesztési programot; valamint megfelelő pozíciókban történő elhelyezést, és a későbbi, önkéntesként történő bekapcsolódás lehetőségét kínálja. 2019-ben egy rövidebb képzési programot is elindított a szervezet, amely egyfajta vállalati tudásmenedzsment eszközként a Check Point Software, a Facebook, a Palo Alto Networks és az eBay számára készít fel és választ ki gya-

kornokokat és junior szakembereket. Az izraeli vállalatok felismertek egy további különleges lehetőséget is, amely az etióp közösségek bevonásával nyílnak meg számukra: az Afrika feltörekvő piacaira való könnyebb belépési lehetőséget. Ezért az elmúlt időben igyekeznek kiaknázni ezt, mert úgy látják, hogy az Izraelbe vándorolt etiópok kulturális, nyelvi és piacismeretükkel jelentősen megkönnyíthetik nemcsak a 120 milliós etióp piacon, hanem az egész afrikai kontinensen történő megjelenést.

Összefoglalás, a tapasztalatok adaptációja Magyarországra

A fenti példák a hazai leszakadó társadalmi csoportok felzárkóztatásához is inspirációt nyújthatnak. Ezen modellek adaptálásával, vagyis a tudásba, tehetségekre történő befektetéssel, és az ökoszisztéma szemlélettel, azaz a kormányzat, egyetemek, civilek és vállalatok szoros együttműködésével tényleg megadatik a lehetőség, hogy az „utolsókból legyenek az első”. A hasonló programoknak köszönhetően nyertes-nyertes helyzet jöhet létre, hiszen a bevont személyek piacképes, hosszútávú boldogulásukat segítő ismeretekre tehetnek szert, az őket foglalkoztató piaci szereplők is jól járnak, és a nemzetgazdaság teljesítményéhez is nagyobb mértékben járulnak hozzá.

Irodalomjegyzék

Harpaz, Yael Mazuz – Kril, Zeev [2017]: **Route to the Hi-Tech Industry**. Ministry of Labour, Social Affairs and Social Services and Ministry of Finance, Israel

Lautman, Osnat [2015]: **Israeli Business Culture, Building effective Business Relationships with israelis**. Amazon Bestsellers

Lidai, Sigalit [2019]: **Bringing the gap – Ethiopian-Israelis could serve as key link to Africa's emerging tech market**

URL: <https://nocamels.com/2019/08/ethiopian-israeli-link-africa-emerging-tech-market/> [letöltés: 2019. 09. 12.]

Senor, Dan – Singer, Saul [2011]: **Start-up Nation: The Story of Israel's Economic Miracle**. Twelve Publishing.

Start-Up Nation Central [2018]: **Human Capital Survey Report**.

URL: https://innovationisrael.org.il/en/sites/default/files/SNC_2018_Human_Capital_Report_Final.pdf [letöltés: 2019. 12. 10.]